

УДК 373.2.011.3-51:005.336.2

МЕТОДИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Набока О.Г., Демченко М.О.

Державний вищий навчальний заклад

«Донбаський державний педагогічний університет»

У статті проаналізовано поняття «компетентність», «методична компетентність». Розглянуто структуру методичної компетентності вихователя дошкільного навчального закладу. Подано характеристику компонентів методичної компетентності. Представлено рівні розвитку методичної компетентності вихователя ДНЗ. Визначено перспективи подальшого науково-методичного пошуку.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, методична компетентність вихователя, структура методичної компетентності, вихователь дошкільного навчального закладу.

Постановка проблеми. Розвиток сучасного суспільства диктує особливі умови організації дошкільної освіти, інтенсивне впровадження інновацій, нових технологій і методів роботи з дітьми. У цій ситуації особливо важлива професійна компетентність, основу якої становить особистісний і професійний розвиток педагогів.

Проблему компетентнісного підходу в освіті, як важливого чинника забезпечення професійної підготовки фахівців, розглядали: А. Богущ, І. Зязюн, М. Васильєва, О. Пометун та ін.

У сучасних дослідженнях виділяють різні види професійної компетентності педагога, пов'язані з різними аспектами педагогічної діяльності: когнітивну, комунікативну, професійно-технічну, інформаційну, методичну (А. Белкін, О. Коваленко, Н. Кузьміна, А. Маркова, В. Нестеров та ін.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми підготовки майбутніх вихователів у вищих навчальних закладах присвячено праці багатьох науковців. Сучасні дослідження, що розкривають окремі аспекти підготовки фахівців дошкільної освіти, висвітлено у наукових працях Н. Денисенко, Н. Лисенко, З. Плохій та ін. Проблеми структури і змісту психолого-педагогічної та фахової підготовки майбутніх вихователів розглядали Л. Артемова, Г. Беленька, О. Богініч, М. Машовець та ін. Ці дослідження

розкривають зміст і технологію формування професійної компетентності майбутнього вихователя в умовах ступеневої освіти.

Проблему підготовки майбутніх вихователів у вищих навчальних закладах досліджували Г. Алова, Л. Артемова, Ю. Бабанський, В. Беспалько, Г. Беленька, А. Богущ, В. Бондар, І. Зязюн, Н. Лисенко, О. Пометун, О. Шаров, В. Ямпольський та ін. У цих дослідженнях розкрито зміст, методи, форми, нові технології навчання студентів.

Мета статті. Охарактеризувати поняття «методична компетентність вихователя дошкільного навчального закладу», розглянути структурні компоненти методичної компетентності вихователя.

Виклад основного матеріалу. Поняття компетентності не є новим для сучасної педагогічної науки, проте в умовах безперервних змін у сфері вищої освіти набуває нових характеристик і призначення. У зв'язку із цим існує необхідність принципового оновлення процесу формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Загальнонаукове поняття «компетентність» (від лат. *comperō* – досягаю, відповідаю, підходжу) означає, з одного боку, обізнаність, коло повноважень; з іншого, це якість особистості, яка

має достатні знання в певній галузі, добре обізнана, тямуща, кваліфікована [7].

У словнику іншомовних слів подано такі тлумачення поняття «компетентність»: володіння знаннями, які дозволяють судити про що-небудь, висловлювати вагому, авторитетну думку; поінформованість, обізнаність, авторитетність [15].

На думку А. Богуш, компетентність – комплексна характеристика особистості, яка вбирає в себе результати попереднього психічного розвитку: знання, уміння, навички, креативність (здатність творчо вирішувати завдання, скласти творчі розповіді, малюнки й конструкції за задумом), ініціативність, самостійність, самооцінку, самоконтроль [4].

Дослідниця О. Пометун визначає компетентність як спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок, ставлень, що дають змогу майбутньому фахівцю визначити і вирішувати незалежно від контексту проблеми, що є характерними для певного напрямку професійної діяльності [12].

Тобто можна стверджувати, що компетентність є еталоною метою розвитку, досягнення якої забезпечує успішність діяльності дорослої фахівця в умовах, що змінюються.

Питання формування окремих складових професійної компетентності педагога досліджували Г. Беленька, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Кононко, Т. Поніманська та ін.

На думку дослідника Г. Беленької, професійна компетентність вихователя дошкільного навчального закладу характеризує його здатність виконувати професійні завдання діяльності на основі фахових знань і умінь, що інтегруються з розвитком особистісних професійно значущих якостей, серед яких провідними є любов до дітей, що поєднується з вимогливістю, емпатія та комунікативність. Професійна компетентність вихователя формується емпіричним шляхом або в процесі цілеспрямованого навчання у вищому навчальному закладі, де особистість поступово оволодіває фаховими компетенціями [3].

Аналізуючи погляди різних авторів на складові професійної компетентності в галузі педагогіки, відзначимо, що, маючи різний ракурс розгляду, дослідники роблять акцент на ті чи ті компоненти педагогічної діяльності. Однак в цілому, можна визначити такі складові професійної компетентності педагога: когнітивна, професійно-технологічна, інформаційна, комунікативна, методична та ін.

Методична компетентність є однією з важливих складових професійної компетентності педагога. У сучасній педагогічній літературі дане поняття визначається по-різному:

– володіння педагогом різними методами навчання, знання дидактичних методів, прийомів і вмінь застосовувати їх в процесі навчання, знання психологічних механізмів засвоєння знань і умінь в процесі навчання (Н. Кузьміна) [9];

– сукупна характеристика професійної та методичної зрілості діяльності вихователя, що виконується в межах його посадових обов'язків і відповідає визначеним нормам (О. Корнеєва) [8];

– інтегрована особистісна якість, що полягає в здатності вихователя ДНЗ акумулювати методичні знання, уміння й досвід задля реалізації

на практиці актуальних психолого-педагогічних завдань розвитку та виховання дошкільників (М. Скрипник, Л. Мінда) [14];

– є результативним професійним досвідом та демонструє оптимальне поєднання методів педагогічної діяльності на основі наявних системних знань, умінь, навичок фахівця в галузі методики (Т. Гущина) [5].

Дослідник В. Адольф, розглядаючи структуру методичної компетентності вихователя дошкільного навчального закладу, виділяє наступні компоненти: особистісний, діяльнісний, пізнавальний (когнітивний) [1].

Особистісний компонент методичної компетентності співвідноситься з уміннями, пов'язаними з психологічною складовою особистості педагога.

Діяльнісний компонент містить в собі накопичені професійні знання і вміння, вміння актуалізувати їх у потрібний момент і використовувати в процесі реалізації своїх професійних функцій.

Пізнавальний (когнітивний) компонент ґрунтується на вміннях, які складають теоретичну підготовку: аналітико-синтетичні (вміння аналізувати програмно-методичні документи, вміння класифікувати і систематизувати методичні знання); прогностичні (вміння прогнозувати ефективність обраних засобів, форм, методів і прийомів, вміння застосовувати методичні знання); конструктивно-проектувальні (вміння узагальнювати процес навчання, вміння планувати методичну діяльність).

Дослідник Ю. Присяжнюк виокремлює такі компоненти методичної компетентності: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний [13]. Авторка зазначає, що дані компоненти знаходяться в системній взаємодії та взаємозв'язках.

У своєму дослідженні М. Скрипник, Л. Мінда, ґрунтуючись на запропонованих Ю. Присяжнюк компонентах методичної компетентності, з'ясували їхню сутність для вихователів ДНЗ.

Так, мотиваційний компонент методичної компетентності визначається наявністю професійного інтересу та позитивного ставлення до її розвитку задля досягнення пріоритетних цілей особистісного зростання дитини дошкільного віку.

Когнітивний компонент представлений сукупністю знань та вмінь, що складають основу розвитку методичної компетентності (знання в галузі дошкільної педагогіки, психології, різноманітних методик (за фахом), змісту дошкільної освіти (програмне та програмно-методичне забезпечення) тощо.

Діяльнісний – передбачає готовність вихователя практично вирішувати різного рівня психолого-педагогічні завдання, застосовуючи методичні знання й уміння.

Рефлексивний компонент дозволяє регулювати професійну діяльність на основі адекватної самооцінки, передбачати та планувати стратегію майбутньої поведінки, виходячи з конкретного психолого-педагогічного завдання чи ситуації; сприяє виробленню методологічних орієнтирів на основі апробованих знань й умінь (досвіду) та розвитку специфічних методичних якостей (методичного мислення, методичної культури, методичної творчості) [14].

На думку дослідника Л. Алексеєнко-Лемовської, розвиток методичної компетентності – процес, що триває протягом усієї професійно-педагогічної діяльності вихователя ДНЗ, тому визначити тимчасові межі етапів формування методичної компетентності (як, наприклад, у вузі) не уявляється можливим. Автор виділяє три рівня розвитку методичної компетентності вихователя ДНЗ:

– базовий (розвиток відбувається на наявному рівні методичної компетентності в індивідуальному режимі методичного супроводу);

– продуктивний (вихователь – активний учасник методичної системи дошкільного навчально-го закладу);

– креативний (процес розвитку відбувається самостійно на основі самореалізації, носить дослідний і творчий характер); при цьому процес розвитку методичної компетентності розглядається як багаторівневий [2].

Висновки і перспективи подальшого розвитку. Професійну компетентність вихователя ми розуміємо як поєднання знань, умінь і навичок, необхідних для професійної діяльності; готов-

ність педагога до виконання педагогічної діяльності на високому рівні. Однією з важливих складових професійної компетентності є методична компетентність.

Проблема методичної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів розглядається як одна з центральних у психолого-педагогічних дослідженнях. Методична компетентність вихователя, на нашу думку, включає в себе знання, уміння та навички, які забезпечують організацію навчально-виховної роботи в ДНЗ, контроль та оцінку власної діяльності.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у більш глибокому теоретичному аналізі психолого-педагогічної, методичної літератури з проблеми дослідження; визначенні критеріїв, показників, рівнів сформованості методичної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; розробці та експериментальній перевірці педагогічних умов формування методичної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів заходами електронних освітніх ресурсів.

Список літератури:

1. Адольф В.А. Профессиональная компетентность современного учителя: Монография / В.А. Адольф. – Красноярск: КГУ, 1998. – 310 с.
2. Алексеєнко-Лемовська Л.В. Методична компетентність вихователів дошкільних навчальних закладів: сутність та концептуальні засади / Л.В. Алексеєнко-Лемовська // Наукові записки: [збірник наукових статей] / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова; упор. Л.Л. Макаренко. – Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – Випуск СХХVI (126). – С. 14-23.
3. Беленька Г.В. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в умовах університетської освіти / Г.В. Беленька // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім.Миколи Гоголя]. Сер.: Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 4. – С. 114-119.
4. Богуш А.М. Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку: програма та методичні рекомендації / А.М. Богуш. – Одеса: Маяк, 1999. – 88 с.
5. Гущина Т.Н. Формирование методической компетентности педагогических работников учреждений дополнительного образования детей в процессе повышения квалификации: дисс. ...канд. пед. наук: 13.00.08 / Гущина Татьяна Николаевна. – Ярославль, 2001. – 252 с.
6. Керівництво дошкільним навчальним закладом: Інформативно методичні матеріали на допомогу керівникові дошкільного навчального закладу / Упор.: Н. Майор, Ю. Манилюк, М. Марусенець та ін. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 168 с.
7. Коджаспирова Г.М. Педагогический словарь: [для студентов высш. и сред. пед. учеб. заведений] / Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров. – М.: Академия, 2003. – 176 с.
8. Корнеева О.Л. Організація методичної роботи з вихователями дошкільних навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» / Оксана Леонідівна Корнеева. – Одеса, 2012. – 21 с.
9. Кузьмина Н.В. Профессионализм педагогической деятельности / Н.В. Кузьмина, А.А. Реан. – СПб.: СПбГУ, 1993. – 63 с.
10. Маркова А.К. Психология труда учителя / Аэлита Капитоновна Маркова. – М.: Просвещение, 1993. – 192 с.
11. Олійник В.В. Професійне зростання педагогічних працівників: організаційно-педагогічний аспект / В.В. Олійник, Л.І. Даниленко // Методист. – 2003. – № 3. – С. 2-5.
12. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко; за ред. О.І. Пометун. – Київ: Вид-во А.С.К., 2004. – 432 с.
13. Присяжнюк Ю.С. Розвиток методичної компетентності викладачів дисциплін гуманітарного циклу у системі післядипломної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Присяжнюк Юлія Сергіївна. – К., 2010. – 14 с.
14. Скрипник М. Методична компетентність вихователів дошкільних навчальних закладів: сутність та структура / М. Скрипник, Л. Мінда // Обрії. – 2014. – № 1(38). – С. 84-88.
15. Словник іншомовних слів / авт.-уклад. С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута. – К.: Наукова думка, 2000. – 680 с.

Набока О.Г., Демченко М.А.

Государственное высшее учебное заведение
«Донбасский государственный педагогический университет»

МЕТОДИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ ВОСПИТАТЕЛЕЙ ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Аннотация

В статье проанализированы понятия «компетентность», «методическая компетентность». Рассмотрена структура методической компетентности воспитателя дошкольного образовательного учреждения. Дана характеристика компонентов методической компетентности. Представлены уровни развития методической компетентности воспитателя ДОУ. Определены перспективы дальнейшего научно-методического поиска.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная компетентность, методическая компетентность воспитателя, структура методической компетентности, воспитателя дошкольного образовательного учреждения.

Naboka O.G., Demchenko M.A.

State Higher Educational Institution
«Donbas State Teachers' Training University»

METHODICAL COMPETENCE OF PRE-SCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS: THEORETICAL ASPECT

Summary

The article analyzes the concepts of «competence», «methodological competence». The structure of the methodological competence of the tutor of preschool educational institutions is considered. The characteristic of components of methodical competence is given. The levels of development of the methodical competence of the pre-school educator are presented. Prospects for further scientific and methodological research have been determined.

Keywords: competence, professional competence, methodical competence of the educator, structure of methodological competence, educator of pre-school educational institution.